

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 338.2:351.863

Людмила АКІМОВА

Національний університет водного господарства та природокористування

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСНОВНИХ СКЛАДНИКІВ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглядаються підходи до визначення поняття «механізм державного управління». Надається власне визначення цього поняття. Виявляється, що комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів: економічного, мотиваційного, організаційного, політичного, правового. Визначається структура механізму державного управління на основі досліджень різних науковців. Зазначається, що механізм управлінської діяльності складається з таких частин: цільова, функціональна, методологічна, частина, яка відображає сукупність принципів, інструментальна, технологічна. Наголошується на необхідності удосконалення наявної структури механізму державного управління. Наводиться власна структура механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки України. Визначаються внутрішні та зовнішні загрози, які впливають на економічну безпеку України, та пропонуються шляхи їх мінімізації.

Ключові слова: механізм державного управління, економічний механізм, мотиваційний механізм, економічна безпека, цільова частина, загрози.

Liudmyla Akimova. Improvement of the main components of the mechanism of public administration of ensuring economic security of Ukraine

Approaches to the definition of the concept «the mechanism of public administration» are considered. The author gives his own definition of this concept. It has been revealed that the turn of the complex mechanism of public administration can consist of such types of mechanisms: economic, motivational, organizational, political, legal. The structure of mechanism of public administration is determined on the basis of research by various scientists. It is noted that mechanism of management activity consists of following parts: target, functional, methodological, part, which reflects a set of principles, instrumental, technological. It is emphasized that it is necessary to improve the existing structure of the mechanism of public administration. The author describes his own structure of mechanism of state management of ensuring the economic security of Ukraine. Internal and external threats affecting Ukraine's economic security are defined, and ways to minimize them are suggested.

Key words: mechanism of public administration, economic mechanism, motivation mechanism, economic security, target part, threats.

В умовах економічної нестабільності держави, призупинення соціально-економічного розвитку України спостерігається проблема щодо дії механізму державного управління. З одного боку, він складається зі складників, які,

взаємодіючи між собою, забезпечують ефективний контроль та ефективне функціонування економіки країни, але з іншого – деякі його основні елементи потребують удосконалення, оскільки з часом змінюється структура економіки країни, тобто під впливом різноманітних чинників економіка країни намагається пристосуватися до того середовища, яке панує в той самий момент часу. Зважаючи на все вищесказане, варто розглянути можливість саме удосконалення основних складових частин державного управління, яке б забезпечило безперебійну роботу всього апарату державного управління.

Дослідження процесу удосконалення основних складників механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки України знайшли своє відображення в працях таких науковців, як: В. Авер'янов, Л. Акімова, В. Бакуменко, Д. Безносенко, М. Васильєва, І. Коросташова, О. Кравченко, М. Круглов, Ю. Кунєв, А. Ліпенцев, В. Мазур, О. Поляк, О. Федорчак, С. Шапошник, О. Якименко.

Однак, незважаючи на їхні дослідження, ця тематика не є достатньо розкритою, що й обумовлює актуальність роботи.

Метою статті є дослідження та надання пропозицій щодо вдосконалення основних складників механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки України, що, у свою чергу, сприятиме поліпшенню економічної ситуації в країні.

У сучасних умовах господарювання питання удосконалення механізму державного управління набуває все більшої актуальності, оскільки саме завдяки йому здійснюється правове, інформаційне та нормативне забезпечення функціонування основних складових частин економіки. Саме за допомогою методів, важелів та інструментів, які входять до основи механізму державного управління, здійснюється регулювання основних аспектів не лише економічної, але й політичної, суспільної та інших видів діяльності. На сьогодні питання забезпечення економічної безпеки набуває актуальності як ніколи, оскільки процеси, які відбуваються в Україні, безпосередньо впливають на економіку держави.

Для досягнення цілей розробляється механізм удосконалення системи економічної безпеки – організована державою сукупність суб'єктів: державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, об'єднаних цілями та завданнями на підтримання рівноваги між системами [2 – 5].

Науковець В. Авер'янов вважає, що механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Звідси складовими елементами зазначеного механізму є: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [1, с. 43].

В. Бакуменко та Д. Безносенко зазначають, що механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених цілей. Механізм державного управління виконує роль механізму суспільного самоуправління. Він може бути відображений ланцюговою схемою. При цьому фактори, що впливають на процеси державного управління, можуть бути політичними, економічними, соціальними, культурними відповідно до основних сфер суспільної діяльності. Також відповідно до основних форм державноуправлінської діяльності вони можуть мати політичний, адміністративний і правовий характер. Найчастіше в державному управлінні застосовується комплексний механізм, який є системою політичних, адміністративних, економічних, соціальних, гуманітарних, організаційних та правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління [6, с. 12].

М. Круглов трактує механізм державного управління як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють, та вважає, що оскільки фактори державного управління можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну і правову природу, то комплексний механізм державного управління повинен являти собою систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів [9, с. 8].

Науковці А. Ліпенцев та О. Поляк вважають, що механізм державного управління – це штучно створена система засобів впливу та взаємодії суб'єктів та об'єкта управління [10].

Б. Курашвілі, розглядаючи механізм державного управління, поділяє позиції щодо визначення соціального управління як взаємодії керуючої та керованої систем у процесі використання об'єктивних законів останньої та умовності розмежування суб'єкта й об'єкта управління соціальними системами, для яких характерна органічна єдність суб'єктів і об'єктів управління, їх переплетіння, відносність, обмін ролями. З огляду на це він робить висновок, що «державне управління – це, звичайно, вплив, але якщо бути більш точним, то – взаємовплив», це «організаційна співпраця держави з колективними та індивідуальними членами суспільства, яка забезпечує доцільне закономірне функціонування та розвиток суспільних відносин» (цит. за [1, с. 59]).

На думку М. Васильєвої, механізм державного управління можна визначити як систему процедур державного управління, які формують управлінське рішення чи правила його прийняття і реалізації. Механізм державного управління являє собою єдину систему, яка, у свою чергу, складається з конкретних управлінських механізмів [7].

Однак О. Кравченко вважає, що механізм державного управління – це сукупність форм, засобів, методів, правових, організаційних, адміністративних, мотиваційних та інших заходів держави, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку суспільства [8].

На нашу думку, механізм державного управління варто розуміти як сукупність важелів, засобів, стимулів, які використовує країна для досягнення певних економічних результатів у суспільно важливих сферах розвитку суспільства.

Оскільки ми дослідили теоретичні підходи до визначення поняття, визначимо його основні складники. У свою чергу, комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів:

- економічного (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- мотиваційного (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів);
- організаційного (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури);
- політичного (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);
- правового (нормативно-правове забезпечення) [3, с. 166 – 167].

Науковець Ю. Кунєв вважає, що механізм управлінської діяльності складається з таких частин:

- цільова частина – сукупність усіх цілей, на реалізацію яких спрямована управлінська діяльність (підвищення ефективності виконання основних функцій системи);
- функціональна частина – види управлінської діяльності (пізнавально-програмувальні та організаційно-регулятивні), необхідні для виконання основних функцій організації;

– методологічна частина – методи, які застосовуються при виконанні всіх видів управлінської діяльності, тобто забезпечують виконання функціональної частини;
– частина, яка відображає сукупність принципів, – норми або правила, за якими потрібно здійснювати успішну управлінську діяльність;
– інструментальна частина – управлінські рішення, повноваження, засоби інформаційно-матеріально-енергетичного впливу на об'єкт управління;
– технологічна частина – технологія підготовки прийняття і виконання управлінських рішень [11, с. 26].

Однак О. Федорчак наводить більш розширену структуру механізму державного управління:

– політика, яка складається з економічної, соціальної, фінансової, культурної та промислової політик;
– методи (організаційні, економічні, психологічні, спеціальні);
– важелі (економічні, фінансові, правові);
– інструменти (технології, програми);
– правове забезпечення (закони Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств і відомств, статuti юридичних осіб);
– інформаційне забезпечення (звіти юридичних осіб, одноразові обстеження, мережа Інтернет, засоби масової інформації, статистичні збірники);
– нормативне забезпечення (інструкції, норми, стандарти, методичні вказівки) [12].

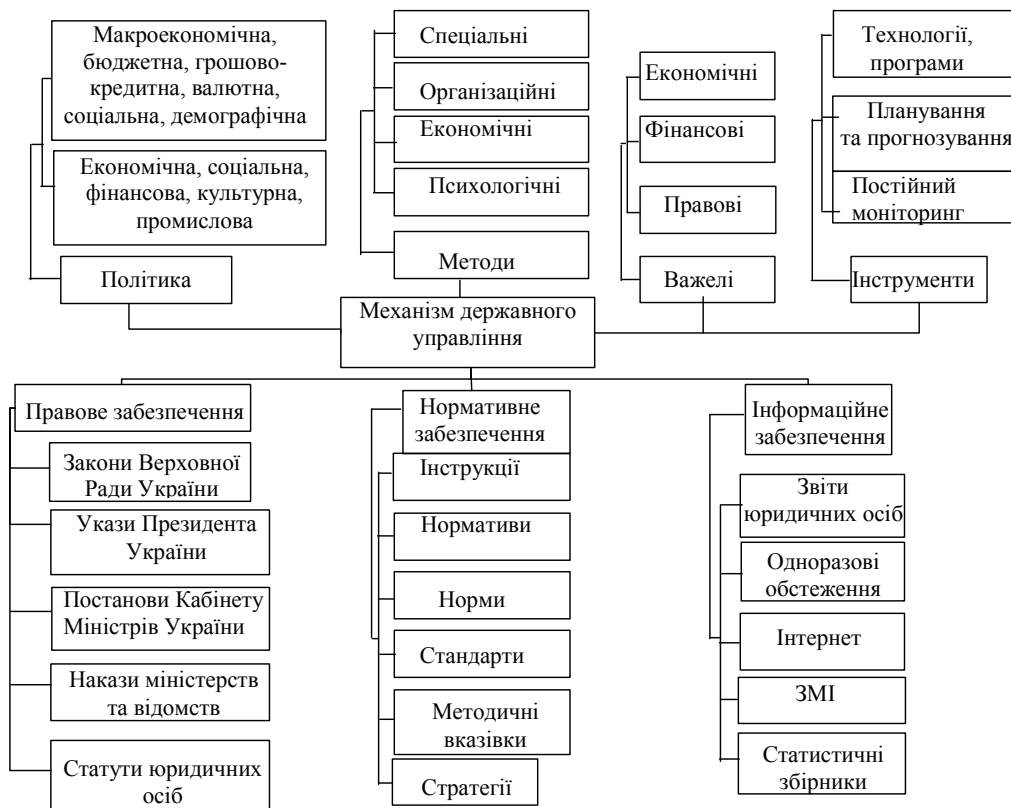
Вищенаведені структури механізму державного управління яскраво характеризують основні складники, які забезпечують його безперебійну роботу. Однак зважаючи на сучасний стан розвитку економіки України варто удосконалити основні складові частини механізму державного управління, який, у свою чергу, забезпечить економічну безпеку країни. Ми вважаємо, що необхідно доопрацювати у вищезазначеній структурі такі елементи, як: політика, інструменти, нормативне забезпечення (рисунок).

Доопрацювання таких основних складових частин механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки України, як: політика, а саме елементи макроекономічної, бюджетної, грошово-кредитної, валютної, соціальної, демографічної безпеки (становлять основні напрями забезпечення економічної безпеки); інструменти (планування та прогнозування, постійний моніторинг); нормативне забезпечення (стратегії - дозволить підвищити рівень економічної безпеки України).

Планування та прогнозування включають у себе такі інструменти, як: стратегічне планування, стратегічне моделювання. За допомогою постійного моніторингу рівня економічної безпеки України можна забезпечити органи державної влади країни оперативною інформацією про стан економічної безпеки та про можливі небезпеки для економіки країни, контролювати стан таких небезпек.

Ми вважаємо, що варто також розглянути існуючі загрози економічній безпеці України, оскільки саме вони є тими факторами, які на певний момент часу утруднюють реалізацію національних економічних інтересів, що тим самим створює перешкоди для ефективного та стабільного розвитку економіки України. В основному саме джерела внутрішніх загроз є фундаментальною особливістю для виникнення зовнішніх небезпек, на які потрібно спрямувати механізм державного управління забезпеченням економічної безпеки.

До основних внутрішніх загроз належать: відсутність чітко сформульованої державної соціально-економічної політики; нерозвиненість, незбалансованість та нескоординованість дій суб'єктів розподільчої сфери економіки; незавершеність економічних перетворень та слабкість нормативно-правової бази, сформованих на основі проведених етапів реформування; втрата країною статусу індустріально-

Структура механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки України

технологічної держави; поглиблення майнового розшарування суспільства; територіальна диференціація рівня економічного та соціального розвитку регіонів. До основних зовнішніх загроз економічній безпеці України можна віднести: надмірну «відкритість» національної економіки за відсутності належної економічної політики, що послаблює економічну самостійність України; неоколоніальний характер імпорту багатьох видів продукції стратегічного призначення, особливо продовольства та переважно сировинної спрямованості українського експорту; недостатній експортний та валютний контроль та необлаштованість митного кордону; нерозвиненість транспортної інфраструктури експортно-імпорتنих операцій; високий рівень зовнішнього боргу [13].

Зважаючи на вищенаведені загрози, потрібно впровадити шляхи мінімізації загроз економічній безпеці України. До основних можна віднести:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення;
- підвищення рівня добробуту населення;
- зменшення розшарування між доходами різних верств населення;
- поглиблення децентралізації влади, яка дозволить розвиватися регіонам;
- змінення позиції інших країн світу до України як «сировинного придатку»;
- контроль з боку держави за експортом та імпортом продукції країни;
- розвиток транспортної інфраструктури та зменшення зовнішнього боргу.

Отже, із вищепроведеного дослідження можна зробити висновки про те, що основні складові частини механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки мають багаторівневу, складну та ієрархічну структуру, яка, у

свою чергу, забезпечує економічну безпеку країни на належному рівні, тобто дозволяє досягнути ефективності в усіх важливих сферах економіки, тим самим підвищуючи добробут населення. Усі елементи механізму державного управління є системою засобів, за допомогою яких забезпечується результативне управління в економічній, політичній, соціальній та інших системах. Також ми вважаємо, що врахування шляхів мінімізації загроз економічній безпеці України дозволить інтегрувати економіку у світове товариство та зміцнити свої позиції на міжнародній арені.

Список використаних джерел / List of references

1. **Авер'янов В. Б.** Державне управління в Україні : навч. посіб. / В. Б. Авер'янов. – Київ, 1999. – 266 с. [Averianov V. B. Derzhavne upravlinnia v Ukraini : navch. posib. / V. B. Averianov. – Kyiv, 1999. – 266 s.].
2. **Акімова Л. М.** Етапи становлення економічної безпеки держави: зарубіжний та вітчизняний досвід / Л. М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2016. – № 8. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1246> [Akimova L. M. Etapy stanovlennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid / L. M. Akimova // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2016. – № 8. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1246>].
3. **Акімова Л. М.** Концептуальні засади розробки механізму державного управління забезпеченням економічної безпеки держави / Л. М. Акімова // Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ : зб. тез доп. II Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квіт. 2018 р., м. Херсон. – Херсон : ХДАУ, 2018. – С. 166 – 169 [Akimova L. M. Kontseptualni zasady rozrobky mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam ekonomichnoi bezpeky derzhavy / L. M. Akimova // Publichne upravlinnia ta administruvannia u protsesakh ekonomichnykh reform : zb. tez dop. II Vseukr. nauk.-prakt. konf., 19 kvit. 2018 r., m. Kherson. – Kherson : KhDAU, 2018. – S. 166 – 169].
4. **Акімова Л. М.** Сутнісна характеристика основних загроз в економічній безпеці держави / Л. М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2016. – № 10. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247> [Akimova L. M. Sutnisna kharakterystyka osnovnykh zahroz v ekonomichnii bezpetsi derzhavy / L. M. Akimova // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2016. – № 10. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1247>].
5. **Акімова Л. М.** Теоретичні основи державного управління розвитком національної безпеки / Л. М. Акімова // Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид. – 2015. – № 5. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210> [Akimova L. M. Teoretychni osnovy derzhavnoho upravlinnia rozvytkom natsionalnoi bezpeky / L. M. Akimova // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok: elektron. nauk. fakh. vyd. – 2015. – № 5. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1210>].
6. **Бакуменко В. Д.** Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами / В. Д. Бакуменко, Д. О. Безносенко. – Київ : НАДУ ; Центр навчання і дослідж. з європ. та євроатлантичної інтеграції України. – 41 с. [Bakumenko V. D. Vyiavlennia kompleksu problem derzhavnoho upravlinnia protsesamy yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy, rozrobka propozyitsii shchodo vdoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia tsymy protsesamy / V. D. Bakumenko, D. O. Beznosenko. – Kyiv : NADU ; Tsentri navchannia i doslidzh. z yevrop. ta yevroatlant. intehratsii Ukrainy. – 41 s.].
7. **Васильєва М. В.** Государственный финансовый контроль в управлении регионом : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05, 08.00.10 / Васильєва М. В. – Волгоград, 2003. – 182 с. – Режим доступу : <http://www.dissert.ru/contents/70157.html> [Vasileva M. V. Gosudarstvennyi finansovyy kontrol v upravlenii regionom : dis. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05, 08.00.10 / Vasileva M. V. – Volgograd, 2003. – 182 s. – Rezhim dostupa : <http://www.dissert.ru/contents/70157.html>].
8. **Кравченко О.** Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління» / О. Кравченко // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2009. – Вип. 3. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56>

[Kravchenko O. Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia «mekhanizm derzhavnoho upravlinnia» / O. Kravchenko // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2009. – Vyp. 3. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56>].

9. **Круглов М. И.** Стратегическое управление компанией : учеб. для вузов / М. И. Круглов. – М. : Рус. деловая лит., 1998. – 111 с. [Kruglov M. I. Strategicheskoe upravlenie kompaniei : ucheb. dlya vuzov / M. I. Kruglov. – M. : Rus. delovaya lit., 1998. – 111 s.].

10. **Ліпенцев А. В.** Основні напрямки формування механізмів надання управлінських послуг органами влади / А. В. Ліпенцев, О. В. Поляк // Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. – 2008. – № 2. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2008-2/08lavpov.htm/08lavpov.htm> [Lipentsev A. V. Osnovni napriamky formuvannia mekhanizmiv nadannia upravlinskykh posluh orhanamy vlady / A. V. Lipentsev, O. V. Poliak // Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2008. – № 2. – Rezhym dostupu : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2008-2/08lavpov.htm/08lavpov.htm>].

11. **Управління в митній службі** : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. Д. Кунев, І. М. Коросташова, А. В. Мазур, С. П. Шапошник ; за заг. ред. Ю. Д. Кунєва. – Київ : Центр навч. літ. – 2006. – 408 с. [Upravlinnia v mytnii sluzhbi : pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / Yu. D. Kuniev, I. M. Korostashova, A. V. Mazur, S. P. Shaposhnyk ; za zah. red. Yu. D. Kunieva. – Kyiv : Tsentr navch. lit. – 2006. – 408 s.].

12. **Федорчак О. В.** Класифікація механізмів державного управління / О. В. Федорчак // Демократичне врядування : зб. наук. пр. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf [Fedorchak O. V. Klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia / O. V. Fedorchak // Demokratychne vriaduvannia : zb. nauk. pr. – Lviv : LRIDU NADU, 2008. – Vyp. 1. – Rezhym dostupu : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf].

13. **Якименко О. Г.** Механізми державного управління економічною безпекою в умовах інноваційного розвитку України / О. Г. Якименко // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2012. – № 10. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=637> [Yakymenko O. H. Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu v umovakh innovatsiinoho rozvytku Ukrainy / O. H. Yakymenko // Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok : elektron. nauk. fakh. vyd. – 2012. – № 10. – Rezhym dostupu : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=637>].

Надійшла до редколегії 31.10.18